

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagen
om ändring av 34 § lagen om arbetsavtal**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Avsikten med denna proposition är att för Finlands vidkommande uppfylla minimikraven i ett direktiv av Europeiska gemenskapernas råd om skydd för gravida arbetstagare.

I propositionen föreslås att lagen om arbetsavtal ändras så att gravida arbetstagare skall

vara berättigade till ledighet utan förlust av lön för att före förlossningen genomgå medicinska undersökningar, om dessa undersökningar måste ske på arbetstid.

Lagen avses träda i kraft senast den 19 oktober 1994.

MOTIVERING

1. Nuläge och föreslagna ändringar

Europeiska gemenskapernas råds direktiv 92/85/EEG om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (tionde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG), nedan graviditetskyddsdirektivet, ingår i ett beslut av den 21 mars 1994 av den gemensamma kommitté som avses i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet). Genom beslutet har rättsakter om hälsa och säkerhet i arbetet, vilka antagits inom gemenskapen efter den 1 augusti 1991, fogats till avtalet (bilaga XVIII). Syftet med graviditetskyddsdirektivet är att förbättra säkerheten i arbetet och den arbetsrättsliga ställningen för gravida arbetstagare, arbetstagare som nyligen har fött barn och arbetstagare som ammar. Direktivets innehåll och verkningar på den finska lagstiftningen har utretts i anslutning till regeringens proposition med förslag om godkännande av vissa bestämmelser i Gemensamma EES-kommitténs beslut nr 7/94 om ändring av protokoll 47 och vissa bilagor till EES-avtalet (RP 56/94 rd).

Enligt artikel 9 i direktivet är gravida arbetstagare enligt nationell lagstiftning eller praxis

berättigade till ledighet utan förlust av lön för att genomgå mödravårdsundersökningar, om dessa undersökningar måste ske på arbetstid.

Enligt 28 § lagen om arbetsavtal (320/70) har en arbetstagare rätt till lön för sjukdomstiden, om han till följd av en sjukdom eller ett olycksfall är oförmögen att utföra sina arbetsuppgifter. Graviditet är inte sjukdom, och därför tillämpas 28 § lagen om arbetsavtal inte på mödravårdsundersökningar, om inte orsaken till undersökningarna är sjukdom som beror på graviditeten eller någon annan sjukdom som likaledes förorsakar arbetsoförmåga.

I 34 § lagen om arbetsavtal stadgas om särskild moderskapsledighet, moderskaps-, faderskaps- och föräldraledighet samt vårdledighet. I lagens 5 mom. stadgas om arbetsgivarens skyldighet att betala lön för tiden för de ledigheter som avses ovan och i de fall då arbetstagaren till följd av sjukdom i samband med havandeskap eller barnsbörd är förhindrad att utföra sitt arbete under annan tid än tiden för moderskaps- eller föräldraledigheten. I det sistnämnda fallet har arbetstagaren rätt till lön enligt 28 § lagen om arbetsavtal. Enligt gällande lag avser skyldigheten att betala lön således endast de situationer då en gravid arbetstagare till följd av sjukdom i samband

med och således inte enbart till följd av uppföljning av graviditeten är frånvarande från arbetet för att genomgå undersökningar.

I vissa fall kan bestämmelser i kollektivavtalen berättiga arbetstagare att besöka läkare med anledning av graviditeten utan att de går miste om sin lön. Kollektivavtalen innehåller främst bestämmelser enligt vilka gravida arbetstagares rätt till frånvaro från arbetet utan förlust av lön gäller endast sådana undersökningar utförda av en läkare eller en hälsovårdare som arbetstagarna bör genomgå för att få de förmåner som avses i sjukförsäkringslagen. Kollektivavtalsbestämmelser av det här slaget gäller dock inte hela arbetsmarknadsfältet. Därför förutsätter graviditetskyddsdirektivet att lagen om arbetsavtal ändras så att gravida kvinnor i lag garanteras rätt enligt direktivet att utan förlust av lön delta i undersökningar som föregår förlossningen.

Syftet med den finländska mödravården är att trygga bästa möjliga hälsa för den väntande modern, fostret och det nyfödda barnet. Detta eftersträvas genom förebyggande av störningar under graviditeten, genom tidigt konstaterande av störningar och genom att väntande mödrar hänvisas till vård. Mödravårdstjänster ges av läkare, hälsovårdare och barnmorskor samt även av bl.a. tandläkare och näringsterapeuter. Undersökningar i samband med mödravården utförs vid hälsovårdscentralernas rådgivningsbyråer för mödravård, vid central- och krets-sjukhusens moderskapspolikliniker samt vid sjukhusens förlossningsavdelningar.

En kvinna som är havande besöker under en normal graviditet rådgivningsbyrån för mödravård i genomsnitt 11 gånger. Av dessa besök sker 7 innan moderskapsledigheten börjar. Av rådgivningsbesöken omfattar 3—4 en läkarundersökning medan övriga undersökningar utförs av en hälsovårdare eller en barnmorska. Vid varje besök görs en uppskattning av moderns allmänna hälsotillstånd, kontrolleras vikt och blodtryck samt utreds bl.a. njurarnas funktion genom laboratorieprov. Under graviditeten utförs även andra laboratorieprov som är nödvändiga för uppföljningen av moderns och fostrets hälsa samt andra undersökningar vid rådgivningsbyrån. Fostrets tillväxt och hälsotillstånd undersöks bl.a. genom att man med början från den fjortonde graviditetsveckan lyssnar på hjärtljuden samt genom ultraljudsundersökningar som utförs antingen vid en

moderskapspoliklinik eller vid någon annan läkarmottagning.

Genom undersökningar vid rådgivningsbyråerna för mödravård strävar man efter att kunna fastställa att modern mår bra under graviditeten och att fostret växer och utvecklas normalt. På basis av undersökningarna kan medicinska utvärderingar göras av situationen samt behovet av ytterligare undersökningar utredas. Trots att tyngdpunkten vid mödrarådgivningsverksamheten ligger på förebyggande av sjukdomar och störningar under graviditeten och på ett tidigt konstaterande av dessa, kan man vid rådgivningsbyråerna även behandla störningar och sjukdomar under graviditeten.

Undersökningar som utförs vid rådgivningsbyråer för mödravård kan med beaktande av karaktären och ändamålet anses vara sådana medicinska undersökningar för gravida arbetstagare som dessa enligt graviditetskyddsdirektivet har rätt att utan förlust av lön genomgå på arbetstid, om undersökningarna måste ske på arbetstid.

Verksamheten vid rådgivningsbyråerna för mödravård är en del av verksamheten vid de kommunala hälsovårdscentralerna. I myndigheternas anvisningar om mödravården uppmärksammas de väntande mödrarnas och familjernas behov vid ordnande av mödrarådgivningstjänsterna så, att mottagningstider vid behov och enligt efterfrågan även erbjuds utanför normal tjänstetid på kvällar och lördagar. Med beaktande av att den finländska mödravården är så täckande, har väntande mödrar i allmänhet möjlighet att vid rådgivningsbyråerna för mödravård genomgå undersökningar i anslutning till graviditeten utanför arbetstid. I den mån det anses att undersökningar före förlossningen bör utföras vid enheter med specialiserad sjukvård, t.ex. moderskapspolikliniker och förlossningsanstaltens avdelningar, kan dessa däremot i allmänhet ske enbart på dagtid. Dessa undersökningar är sådana som avses i graviditetskyddsdirektivet och som gravida arbetstagare bör kunna delta i på arbetstid utan förlust av lön.

Enligt graviditetskyddsdirektivet uppkommer rätten till frånvaro från arbetet utan förlust av lön för deltagande i undersökningar i de fall då undersökningarna måste ske på arbetstid. Även utgångspunkten för propositionen är den att undersökningar under graviditeten alltid i mån av möjlighet bör ske utanför

arbetstid. Avsikten är således att det skall höra till undantagen att arbetstagare deltar i undersökningar på arbetstid utan förlust av lön.

Om en arbetstagare som är gravid måste genomgå undersökningar på arbetstid, bör arbetsgivaren underrättas om detta i god tid eller så snart som möjligt. Arbetsgivaren skall i detta fall kunna anvisa arbetstagaren en tidpunkt för undersökningarna, med beaktande av undersökningarnas brådskande karaktär och tidpunkten för undersökningarna. Att arbetsgivaren underrättas i god tid möjliggör även att denna vid uppgörandet av arbetsskift på förhand kan beakta arbetstagarens behov av att genomgå undersökningar så att de i huvudsak kan ske utanför arbetstid.

Arbetstagaren skall på begäran ge arbetsgivaren en utredning om vilket samband undersökningen har med graviditeten samt om nödvändigheten av att den sker på arbetstid. Undersökningarna bör ske så att onödig förlust av arbetstid undviks.

I 34 samt 34 a—34 h §§ lagen om arbetsavtal stadgas både om särskild moderskapsledighet, som skall hållas före förlossningen, och om ledigheter efter förlossningen. I 34 § 5 mom. lagen om arbetsavtal stadgas om rätten för en arbetstagare som är havande att få lön för sjukdomstiden innan moderskaps- eller föräldraledigheten börjar. Det föreslås att till detta stadgande skall fogas ett stadgande om rätten för gravida arbetstagare att utan förlust av lön genomgå medicinska undersökningar på arbetstid, om dessa undersökningar måste ske på arbetstid. Med medicinska undersökningar avses härmed undersökningar utförda antingen av en läkare eller någon annan i hälsovårdspersonalen, eller utförande av laboratorie- eller andra motsvarande prov som baserar sig på undersökningar av det här slaget och som utgår från ett medicinskt behov av utredning om hälsotillståndet hos den gravida arbetstagaren eller fostret.

2. Propositionens ekonomiska verkningar

Propositionen har inte några betydande allmänna eller privatekonomiska verkningar. Detta beror på att de undersökningar under graviditeten som avses i propositionen i huvudsak kan ske utanför arbetstid. Vid undersökningar som måste genomgå på arbetstid kan det för arbetsgivaren uppstå behov av kortvariga vikariatarrangemang. Det är dock svårt att uppskatta de ekonomiska verkningarna av detta. Propositionens verkningar är störst inom branscher där kvinnorna är i majoritet.

3. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts i samarbete med de centrala arbetsmarknadsorganisationerna.

4. Ikraftträdande

Lagförslaget ansluter sig till EES-avtalet och det föreslås träda i kraft senast den 19 oktober 1994. Graviditetskyddsdirektivet förutsätter att de lagar och stadganden och bestämmelser på lägre nivå som gäller genomförandet av direktivet skall träda i kraft senast två år efter att det antagits, eller att medlemsländerna inom samma tidsperiod garanterar att arbetsmarknadsparterna tillämpar de bestämmelser som man kommit överens om på avtalsväg. Direktivet godkändes den 19 oktober 1992. Gemensamma EES-kommittén har som tidpunkt för ikraftträdandet godkänt den 19 oktober 1994.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 34 § lagen om arbetsavtal

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 34 § 5 mom. lagen den 30 april 1970 om arbetsavtal (320/70), sådant det lyder i lag av den 21 december 1990 (1190/90), som följer:

34 §

Särskild moderskapsledighet, moderskaps-, faderskaps- och föräldraledighet samt vårdledighet

Arbetsgivaren är inte skyldig att betala lön för tiden för särskild moderskapsledighet, moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet eller vårdledighet. Är en arbetstagare till följd av sjukdom i samband med havandeskap eller

barnsbörd förhindrad att utföra sitt arbete under annan tid än tiden för moderskaps- eller föräldraledigheten, har hon rätt till lön för sjukdomstid enligt 28 §. En arbetstagare som är havande har dessutom rätt att på arbetstid och utan förlust av lön delta i medicinska undersökningar som föregår barnsborren om undersökningarna måste ske på arbetstid.

Denna lag träder i kraft den 1994.

Helsingfors den 27 maj 1994

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Arbetsminister *Ilkka Kanerva*

Lag

om ändring av 34 § lagen om arbetsavtal

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 34 § 5 mom. lagen den 30 april 1970 om arbetsavtal (320/70), sådant det lyder i lag av den 21 december 1990 (1190/90), som följer:

Gällande lydelse

34 §

Arbetsgivaren är inte skyldig att betala lön förtiden för särskild moderskapsledighet, moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet eller vårdledighet. Är en arbetstagare till följd av sjukdom i samband med havandeskap eller barnsbörd förhindrad att utföra sitt arbete under annan tid än tiden för moderskaps- eller föräldraledigheten, har hon rätt till lön för sjukdomstid enligt 28 §.

Föreslagen lydelse

34 §

Arbetsgivaren är inte skyldig att betala lön för tiden för särskild moderskapsledighet, moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet eller vårdledighet. Är en arbetagare till följd av sjukdom i samband med havandeskap eller barnsbörd förhindrad att utföra sitt arbete under annan tid än tiden för moderskaps- eller föräldraledigheten, har hon rätt till lön för sjukdomstid enligt 28 §. *En arbetstagare som är havande har dessutom rätt att på arbetstid och utan förlust av lön delta i medicinska undersökningar som föregår barnsbörden om undersökningarna måste ske på arbetstid.*

Denna lag träder i kraft den

199 .

